

RLB666

KONEC SVĚTA

1. Konec světa ve starověkém Středomoří

JS 2024

I only had enough room to go up to 2012.

Ha! That'll freak somebody out someday.

NEZBYTNÉ TERMINOLOGICKÉ MINIMUM...

- **Kosmogonie/antropogonie**
 - Nauka o stvoření světa/člověka
- **Kosmologie**
 - Nauka o podobě světa a jeho uspořádání (kosmos = lad vs. chaos)
- **Eschatologie**
 - Nauka o konci světa (*ta eschata* – poslední věci; eschatologický mýtus)
- **Soteriologie**
 - Nauka o dosažení „záchrany“/„spásy“

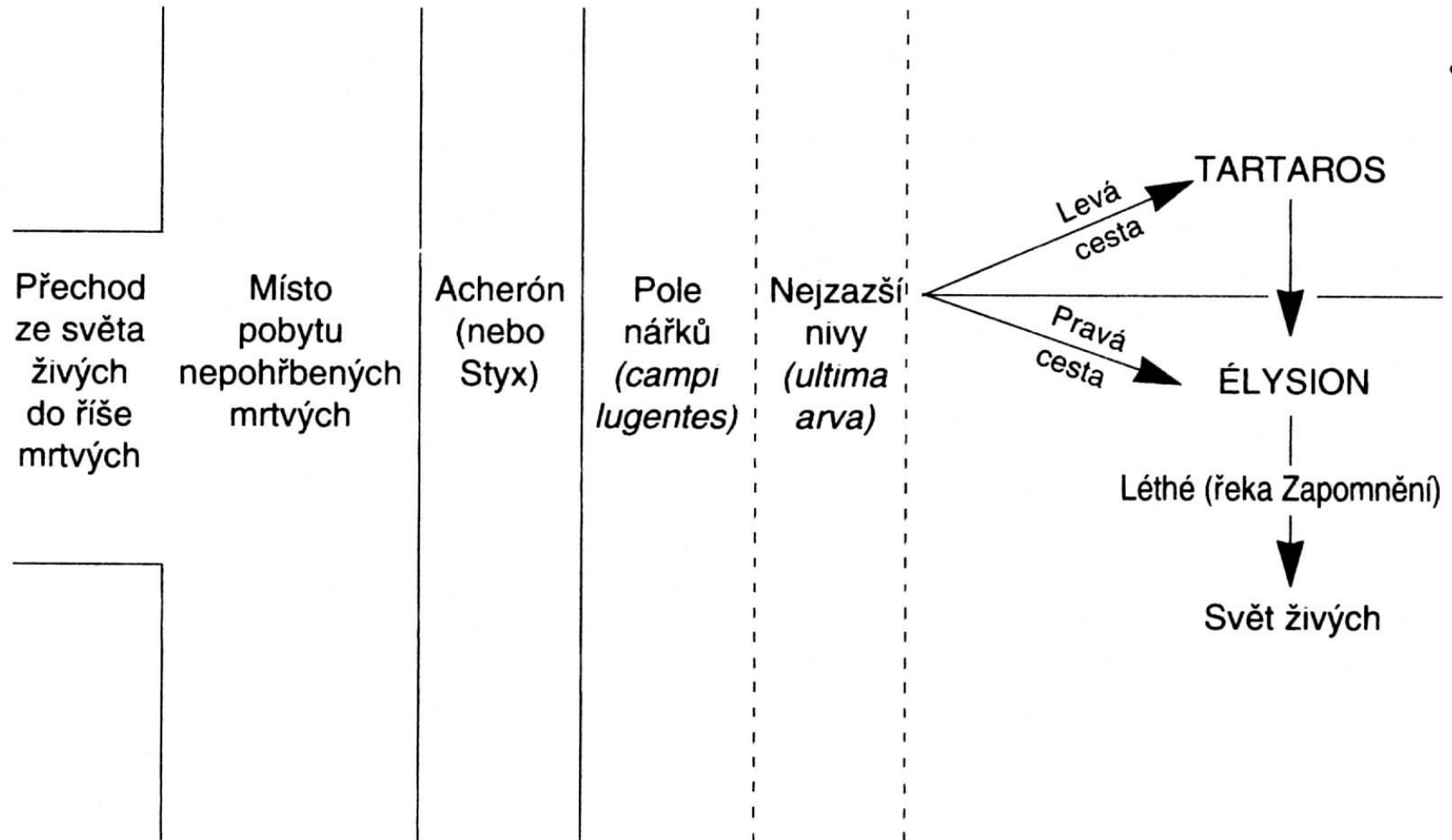
KONEC SVĚTA V ŘECKÉM A ŘÍMSKÉM NÁBOŽENSTVÍ

- (Překvapivý) nezáměr o tuto problematiku
- Absence univerzálního eschatologického mýtu, omezená relevance kosmogonických/kosmologických mýtů
 - Lokální perspektiva (vznik národů a měst)
- Platónská filozofie (hmota existuje od věčnosti)

POSMRTNÝ OSUD ČLOVĚKA

- Po smrti těla odchází duše do podsvětí
 - Zde přežívá v podobě „stínu“ (velmi bezútěšná forma existence)
 - Není (úplně) závislé na skutcích člověka za jeho života
 - Žádná „spása“ v křesťanském slova smyslu
- Řešení praktických problémů
 - Zajištění řádného pohřbu
 - Pravidelné uctívání předků (výrazný soteriologický prvek)

MÍSTOPIS PODSVĚTÍ

POSMRTNÝ OSUD ČLOVĚKA

- Postupné prosazení představy, že osud zemřelého může být vylepšen zasvěcením do některého z antických mystérií
 - Eleusínská mystéria, orfická mystéria atd.
 - Mýtus o Démétře a Persefoně; mýtus o Dionýsovi Zagreovi
 - „VIP oddělení“ v podsvětí; blažená existence a věčné slavení mystérií v blízkosti božstev

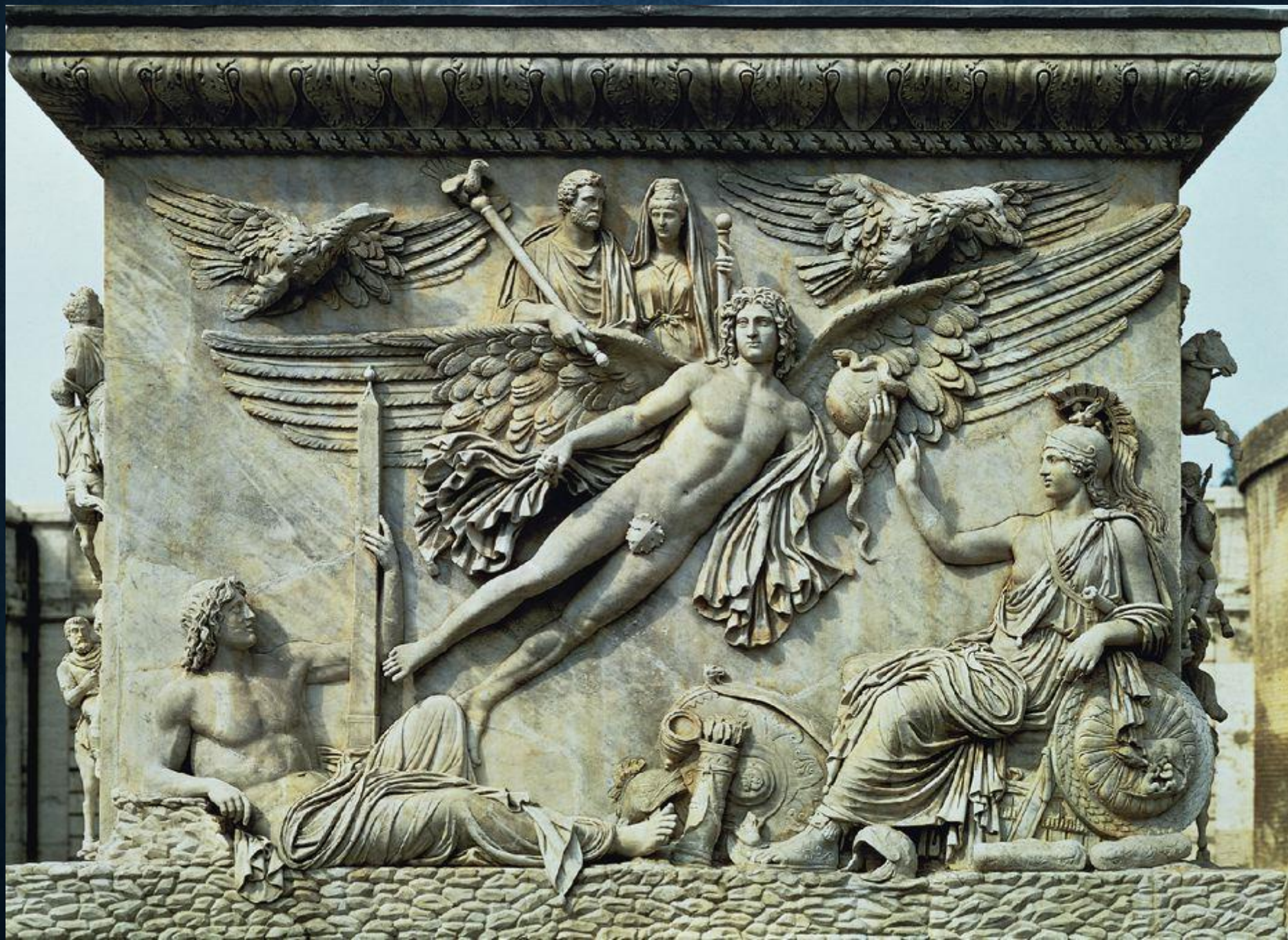
ΑΙ ΚΑΤ' ΑΥΘΕΡΕΣ ΚΑΡΟΝ ΑΝΥΜΙΑ
ΑΥΤΑ ΠΙΕΜΕΝ ΚΡΑΝΑΣΑ ΔΕΙΡΟΝ
ΕΤΙΝΕΕΝ ΔΕΥΤΗΡΗ ΠΡΟΣ
ΤΗ ΔΕΙΡΗ ΔΕΥΤΗΡΑ ΕΝΕΜΗ
ΥΠΟ ΚΑΝΟ ΑΣΤΕΡΕΜΤΟΕ
ΤΑ ΡΕΝΟ ΓΕΝΟΣ ΟΥΡΑΝΟΝ

Toto je úkol paměti, když se blíží okamžik smrti a cesta do bytelného příbytku Hádova, po pravé straně tam nalezneš pramen, u něho do výše roste a pne se bělostný cypřiš. Zemřelých duše sem chodí a hledají chladivý doušek. K tomuto prameni do blízka nechod' a přiblížit střež se. Nalezneš další. Zde z širého jezera Paměti čerpej proudící chladivou vodu, sem hlídači sami tě pustí. Budou se oni tě tázat, co přivádí do těch míst tebe, jim ty pak po pravdě vypovíš všechno, co budou chtít vědět. Řekneš: „Jsem potomek země a rovněž tak hvězdného nebe, nebeský tedy mi původ byl dán, to známo vám budiž! Žízeň mě souží a až k smrti trápí, tak dejte mi rychle chladivou vodu, jež v širém se jezeru Paměti skrývá.“ Strážci pak povolí tobě se z božského pramene napít. S jinými slavnými mysty a bakchy se posvátnou cestou budeš společně ubírat dále...

Zlatá orfická tabulka z Hipponia (doplněný překlad Radislava Hoška)

ŘÍMSKÉ NÁBOŽENSTVÍ

- Kult zemřelých v rámci domácnostního kultu
- *Manes, divi parentes* (zemřelí předci)
- Po smrti se lidé stávají bohy (a jsou uctíváni v rámci svátků zemřelých)
- Římský císařský kult (císařové jako *divi*)

A CO KŘESŤANSTVÍ?

- Křesťanství postupně přijalo vizi mimosvětské spásy v podobě vzkříšení a soudu zemřelých...
- ...ale uctívání zemřelých zůstalo dlouhou dobu velmi důležitou součástí křesťanské rituální aktivity
 - *Refrigerium* (pl. *refrigeria*) - hostiny se zemřelými v katakombách a na hřbitovech; v den pohřbu, devátý den poté a potom každoročně v den výročí úmrtí
 - Od 4. století n. l. terč kritiky církevních autorit

ZOROASTRISMUS

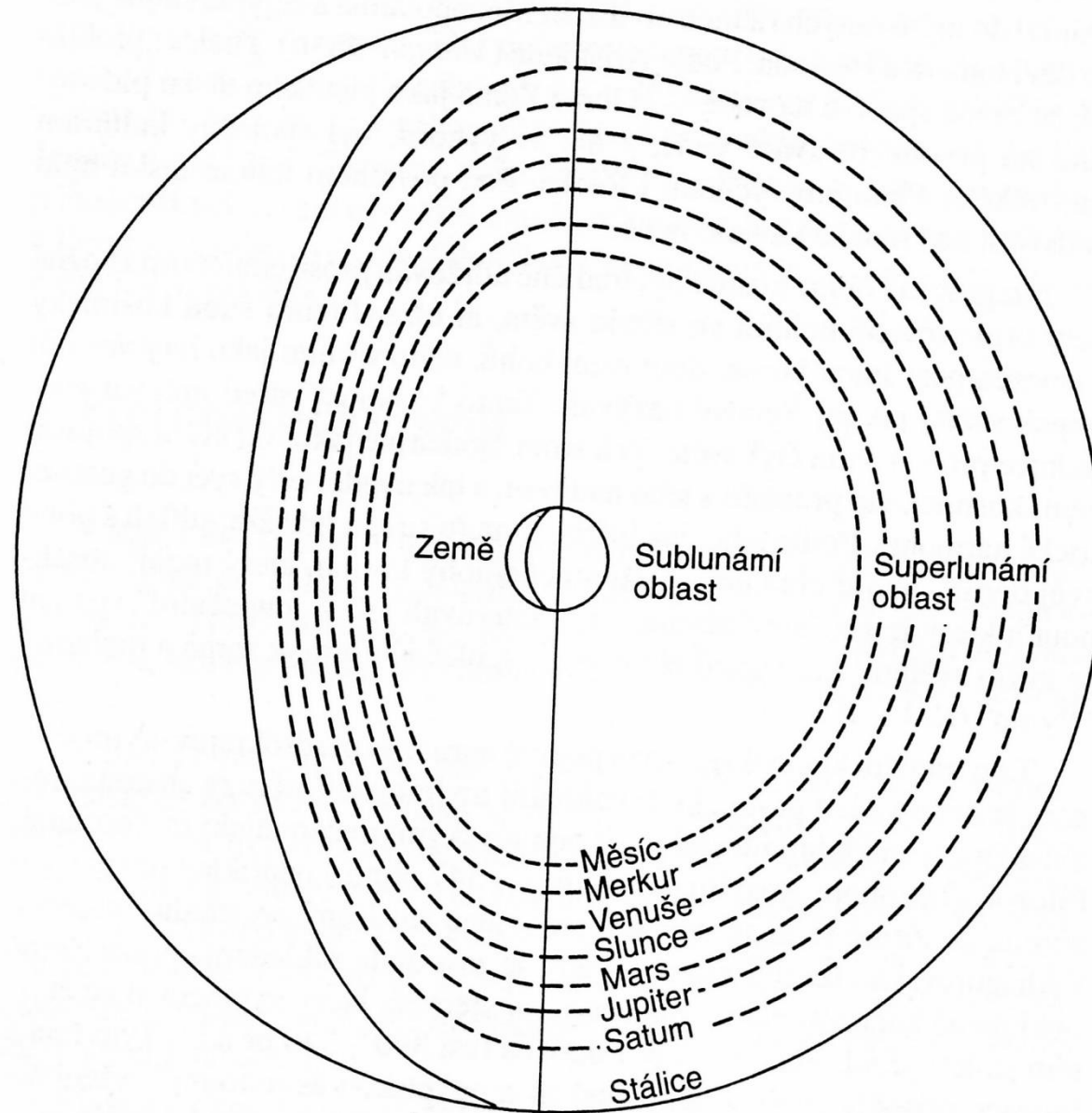
- Zoroastrismus (podle proroka Zarathuštry, řec. Zoroastra)
- Dualistický systém – věčný souboj dvou principů
 - *Ahuras a daivas*
 - **Ahura Mazda** (Bůh světla a pravdy)
 - Ameša spentas (šestice personifikovaných dobrých principů)
 - **Ahriman** (první z *daivas*, vládce temnoty a lži) a jeho „démoni“

ZOROASTRISMUS

- Svět je stvořen Ahura Mazdou, je však „pokažen“ Ahrimanem
 - Souboj mezi vyznavači pravdy (zoroastrovci) a lži (ostatní národy nebo nepřátelské skupiny)
 - Tento boj je časově omezen
 - *Frašegird* (ohnivý konec světa, jeho očištění a znovuustavení; vzkříšení spravedlivých)
 - *Činvat* (most posledního soudu)

KONCE SVĚTA V POZDNÍ ANTICE

- Gnosticismus (nábožensko-filosofický proud)
- Souvisí se změnou kosmologického pojetí světa
 - V archaickém a klasickém období (**trojdomý kosmos**: Olymp (bohové), země (lidé), podsvětí (podsvětní bohové/zemřelí))
 - Od období helénistického (**ptolemaiovský model kosmu**): bohové nesídlí v sublunární sféře

GNOSTICISMUS – ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA

- Dualistický systém
 - Nejvyšší Bůh (zcela duchovní)
 - Negativní hmota
- Svět vzniká v důsledku omylu („kosmická katastrofa“) nebo vzpoury nižších božských sil (emanací)
 - Démiúrgos, archonti atd.

Matrix (1999), viz <https://www.imdb.com/title/tt0133093/>

GNOSTICISMUS A POJETÍ ČLOVĚKA

- Člověk – božská jiskra uvězněná v těle
 - Tři typy lidí (*pneumatici, psychici a hýlikové*)
 - Vysvobozování částech světla ze zajetí hmoty
- K tomu, aby člověk našel cestu ke „spáse“, je třeba, aby obdržel zjevené Poznání (*gnósis*)
 - Pochází od Nejvyššího boha a je zjeveno jeho poslem
 - Ježíš Kristus, Seth atd.
 - Reinterpretace knihy *Genesis* (Had jako kladný hrdina, Jahve jako zlý *démiúrgos*)

MANICHEISMUS

- Poslední velký „gnostický“ systém (3. století n.l. až 16. století n.l.)
- **Mání (216-277 n. l.)** – zakladatel a „pečeť proroků“
- Dualistický náboženský systém – specifická forma křesťanství s prvky dalších náboženských tradic
 - Dva principy (Převeliký Otec a Král temnoty)
 - Tři časy

MANICHEISMUS

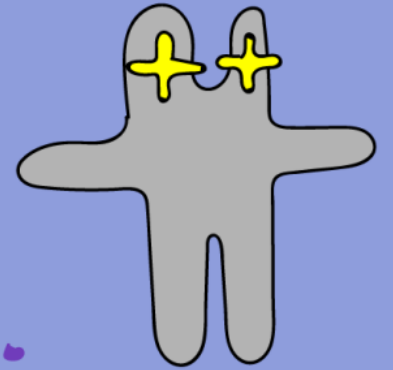
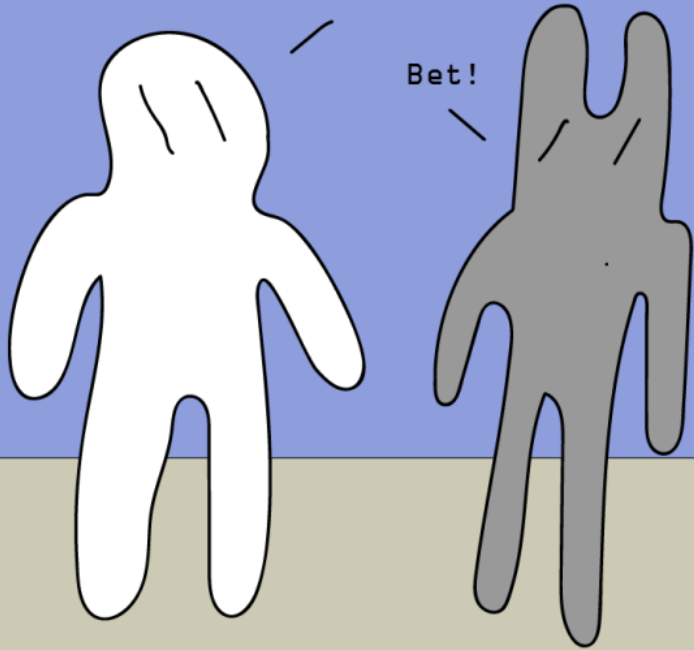
- Svět je stvořen jako součást plánu porážky temnoty
 - Oběť Prvního člověka
 - „Otrávení“ temnoty světlem
 - „Sbírání světla“ – stěžejní úkol manichejské církve
 - Dokonalí (*perfecti*) a posluchači (*auditores*)

MANICHEISMUS

- Přinášení jídla (vegetariánského) a jeho obětování
- Tělo dokonalých jako nástroj vysvobození částíček světla

Bro let's Practice
Manichaeism!

Bet!

Manichaeism: The ancient greek cult in
which one eats figs in order to absorb
the goodness of God

MANICHEISMUS

- Přinášení jídla (vegetariánského) a jeho obětování
- Tělo dokonalých jako nástroj vysvobozování částíček světla
- Měsíční a sluneční kanál

- Po vysvobození všech světelných částíček svět zanikne
 - Dokonalé a trvalé oddělení dvou principů